

De ene grazer is de andere niet

Runderen, paarden, pony's, geiten, schapen en konijnen. Ze grazen allemaal, maar wel allemaal verschillend. Het ene dier kan een hoge of ruige begroeiing aan, andere grazers hebben juist een verfijnd voedings- en graaspatroon.

Het grazen van verschillende diersoorten volgt elkaar dus op. Het zijn geen concurrenten van elkaar.

Resultaten winterbegrazing met paarden en pony's
Afgelopen tientallen jaren is op

meerder plekken winterbegrazing met paarden en pony's ingezet. En met succes. Ecoloog Jan Meijer is enthousiast over de resultaten:

“De ruigte is teruggedrongen en duinvegetatie is gevarieerder geworden. Op een aantal plekken waar ze gegraasd hebben is de tapuit weer terug en zelfs aan het broeden. Ook zijn er meer bloemen te zien. De paardenvijgen zijn schraal en verrijken de bodem niet, omdat de paarden niet bijgevoerd worden. Dat wat de dieren eten is schraal. De paardenvijgen blijven hierdoor lang liggen en hierdoor komen er insecten, schimmels en paddenstoeltjes.

De combinatie van winterbegrazing en het overpoederen met kalkhoudend zand zorgt ervoor dat het kandelaartje massaal daar komt te staan en grote velden duinviooltjes, deze zijn weer goed voor de duinparelmoervlinders en de tapuit”.

Dier	Kenmerken qua grazen
Schotse hooglander	Robuust ras met een rustig karakter. Eet ruigte en lange grassen. Heeft alleen onder tanden. Draait zijn tong om het gras en snijdt het met zijn ondertanden af.
Paard/pony	Eten net iets minder lang en taai gras. Doordat ze boven en ondertanden hebben kunnen ze vegetatie korter grazen dan een rund.
Nederlandse landgeit	Kunnen in korte tijd veel struiken opeten. Ook boompjes Amerikaanse Vogelkers. Ze eten vegetatie zeer kort en egaal af. Goed tijdelijk inzetbaar.
Soay schaaap	Grazen ook op duinhellingen. Ze hebben boven kiezen en onder snijtandjes. Graast zoals een tondeuse.
Duinkonijn	Houdt van kort gras en zorgt zelf ook dat het gras kort blijft. Door het graven van holen blijft het duin open en kan verstuiving weer op gang komen. In verlaten konijnenholen kunnen tapuiten gaan broeden.

Beste Vlielanders en gasten,

Dit keer een thema-nieuwsbrief over begrazing, namelijk over geiten zonder raster, konijnen vanuit Zuid-Holland verplaatsen naar Vlieland en aanvulling van de kudde grote grazers.

Veel leesplezier en je weet het; als je vragen hebt over het begrazen, onze werkzaamheden, of iets wat je in de natuur hebt gezien? Aarzel niet en vraag vooral.

E-mail: Vlieland@staatsbosbeheer.nl

Telefoon: 0562 – 45 1304

Graag tot ziens in bos of duin,

Team Staatsbosbeheer Vlieland

Grasmaaiers en snoeiers in het duin

Als natuurbeheerder vinden we het belangrijk dat we gezonde duinen hebben. Duinen met stuivend zand, zandhagedissen, duinkonijnen, maar ook echte duinplanten zoals duinviooltjes met de daarbij horende insecten zoals de duinparelmoervlinder om maar een paar voorbeelden te noemen. Het is belangrijk voor de biodiversiteit en voor ons welzijn.

De grootste bron van inkomsten voor Vlieland is het toerisme. De toeristen komen vooral voor de natuur. Fietsen over de schelpenpaden, wandelen door de duinen. Niet zo gek want Nederland heeft relatief erg weinig duin, maar 2% van ons oppervlak, daar moeten we zuinig op zijn. Dus wat duin is, moet duin blijven.

Door de vergrassing en verruiging van het duin ontstaan er dikke pakketten gras, struiken en zelfs bosjes in het duingebied en verdwijnen de specifieke duinplanten en -dieren. Door begrazing worden de duinen open gehouden. Schotse Hooglanders, Soay schapen, geiten en konijnen zijn de natuurlijke grasmaaiers en snoeiers.

Hoe zat het ook alweer?
In 1993 werd het begrazingsgebied tussen Pad van 30 en Oude Kooi in gebruik genomen door een kudde van 10 Schotse Hooglanders en 13 Soay schapen. Rond 2007 waren er 20 Schotse Hooglanders en de aantallen Soay schapen liepen vanaf 2012 op tot zo'n 300. [Vervolg >>](#)

Duinviooltjes.

Inmiddels wordt er 250 ha. duin begraasd door de runderen en schapen.

Om te beoordelen of de inzet van de grazers nuttig is, zijn destijds stukjes uitgerasterd, daar kan niet worden gegraasd, zodat je na enkele jaren kan zien wat het effect van de begrazing is. En dat effect is nu echt goed te zien: er groeien dichte struiken en een graspakket. De conclusie is dat er grazers nodig zijn om de duinen open te houden, want anders zou het allemaal bos worden.

Ossen

In al die jaren zijn er geen incidenten geweest tussen de Schotse hooglanders op Vlieland en mensen. Dit heeft zeer waarschijnlijk te maken met het feit dat we hier geen kudde met kalveren hebben doordat we alleen ossen (gecastreerde stieren) hebben en dat de runderen niet geïnteresseerd zijn in mensen. Het is ongewenst en niet nodig om ze bij te

Duinkonijn.

voeren, dus ze brengen mensen ook niet in verband met (lekker) eten.

Konijnen en cranberry's

Ervaringen uit andere duingebieden leren dat begrazing een positief effect heeft op de konijnenstand. De Schotse hooglanders grazen in de duinvalleien en hebben vaste looppaadjes. Konijnen hebben hun holen op duinhellingen en daar lopen de Schotse hooglanders alleen over kleine paadjes die ze zelf gemaakt hebben.

We hebben wel eens de vraag gekregen: "plassen ze ook op de cranberry's?" Het antwoord is: "ja, dat kan gebeuren". Net zoals er vogels en honden (aan de lijn) op de bessen kunnen plassen en poepen en een zeehond ook zijn behoefte doet in de zee waarin we zwemmen.

Kandelaartjes.

Schotse hooglanders.

Geit.

Kudde aanvullen

Inmiddels is de kudde Schotse hooglanders oud en zijn er nog maar 5 over. Al de genoemde inzichten en ervaringen leren ons dat het noodzakelijk is, voor het behoud van gevarieerde en levende duinen, dat we de kudde weer gaan aanvullen. Lang verhaal kort; de beste runder-soort die hier wat ons betreft het goede werk kan doen zijn de Schotse hooglanders. Daar komt bij dat er heel veel mensen genieten van het beeld van deze runderen in het duin.

Geiten los in het duin?

Daar lijkt het wel op ja.

Nabij de Kikkerbult zijn we gestart met een virtueel raster voor 8 geiten. Ze hebben een halsband om met een zenderkastje met gps. In een app wordt een virtuele lijn in het te begrazen stuk duin getekend. Als de dieren in de buurt van die lijn komen komt er een geluidssignaal uit het zenderkastje wat om de nek hangt. Als ze nog dichterbij komen wordt dat geluid harder. Als de dieren dan nog verder doorlopen volgt een elektronische prikkeling. Een virtueel raster heeft als voordeel dat het plaatsen en verplaatsen veel eenvoudiger is. En dat het landschap niet wordt ontsiert door hekken. Bijkomend voordeel is dat ook wandelaars vrij kunnen struinen en niet over overstapjes en door hekjes hoeven voor ze het gebied in of uitgaan. Als deze pilot succesvol is kan het worden uitgebreid in meer gebieden. Voor zover bij ons bekend is dit de eerste plek in Nederland waar het systeem in natuurbeheer wordt toegepast.

Geiten met zenderkastjes met gps.

Hoe lang duurt het project?

De pilot duurt zo lang als nodig om te kunnen bepalen of het succesvol is of niet. In het begin zullen we ook moeten ontdekken wat wel en niet kan. Hoe groot kan een gebied gemaakt worden? Hoe reageren de geiten op mensen? Hoe gedragen mensen zich? En natuurlijk vooral: doet het systeem wat we willen: werkt de theorie ook in de praktijk. De ervaringen in het buitenland zijn heel positief. In Noorwegen wordt het al veel toegepast.

Is het diervriendelijk?

Ja, de geiten hebben zelf invloed. Zij

krijgen eerst een zacht geluidssignaal, dat wordt vervolgens harder (en irriteranter) en pas daarna volgt een elektronische prikkeling. De elektronische prikkeling is vele malen zwakker dan de schok gegenereerd door klassieke schrikdraadapparaten.

Honden aan de lijn!

Op de plek waar de geiten lopen moeten honden altijd al aangeliend zijn, maar we zetten op de toegangspaadjes naar het gebied extra waarschuwingborden. Onlangs zijn er op Terschelling nog 2 geiten doodgebeten door een hond en dat moeten we natuurlijk voorkomen.

Konijnen naar Vlieland

Enkele jaren geleden stonden alle lichten op groen om konijnen van Ameland naar Vlieland te verplaatsen. Toen er een besmettelijke ziekte (VHS/myxomatose) onder de Amelandse duinkonijnen werd vastgesteld kwam het hele project stil te liggen.

De konijnenstand op Vlieland is bedroevend laag. Door allerlei oorzaken (vergrassing, vervuiling, ziektes zoals VHS en myxomatose) zijn deze voor het duin belangrijke dieren nauwelijks meer te zien. Ze horen echt thuis in het duin. Ook hier geldt weer dat in goed ontwikkelde duinen konijnen leven.

Er komt heel wat bij kijken voordat je zomaar konijnen mag verplaatsen. Er zijn verschillende vergunningen voor het vangen, het vervoeren en het weer loslaten nodig, afspraken met terreinbeheerders en natuurlijk het naleven van alles in de natuurbeschermingswet.

Zoals het nu lijkt zullen er vanaf dit najaar gedurende 3 jaar ongeveer 30 konijnen uitgezet worden die (waarschijnlijk) vanuit Zuid-Holland komen. Dat is tenminste het plan waar we hard aan werken om dat rond te krijgen. Als het zo ver is zullen we dat natuurlijk laten weten.

Konijn; nuttig dier

Van oudsher begrazen konijnen de duinen van Vlieland. Deze kleine grazers eten een groot gedeelte van de dag gras, kruiden en zaailingen van bomen en struiken. Zo zorgen ze ervoor dat de begroeiing laag blijft en het gras kort. Dat is gunstig voor wilde bloemen waar insecten op af komen en op die insecten komen weer vogels af. Zo is bijvoorbeeld de tapuit sterk afhankelijk van het konijn in de duinen. De tapuit broedt in holen (door konijnen gegraven) en vangen insecten in het gras. Die zijn voor de tapuit in dat korte gras zichtbaar en hoorbaar. Zouden de konijnen ontbreken, dan was het gras lang en kan de tapuit zijn voedsel niet meer verzamelen.